

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Tematem rozprawy doktorskiej jest Zawodowa Straż Pożarna w województwie opolskim w latach 1950-1991. Dysertacja składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii.

We wstępie zawarte jest uzasadnienie wyboru tematu rozprawy doktorskiej, omówienie struktury pracy, przedmiot i cele badawcze, stan badań nad pożarnictwem z uwzględnieniem województwa opolskiego, metody, techniki i narzędzia badawcze oraz organizacja przebiegu badań.

Wybór tematu pracy podyktowany był moimi obserwacjami środowiska strażackiego, z uwagi na fakt, iż sam jestem zawodowym strażakiem. Znaczenie straży pożarnych w Polsce, w tym w województwie opolskim, ma źródło przede wszystkim w idei ochrony ludności, zwierząt, mienia i środowiska przed pożarami i innymi zagrożeniami. Dużą rolę odgrywa również nauczanie, wychowywanie dzieci i młodzieży w celu kształtowania w nich odpowiednich postaw i wzorców oraz zachęta do kreowania ich wśród rówieśników.

Obok niesienia pomocy społeczeństwu, strażacy mają do wypełnienia także znaczącą misję w zapobieganiu zagrożeniom poprzez szeroko pojętą prewencję. Straże pożarne służą ponadto promocji miast i miejscowości, w których są usytuowane, poprzez szerokie zaangażowanie się w życie społeczne o charakterze lokalnym. Jednocześnie promują także same siebie poprzez przedsięwzięcia typu: pokazy, zawody w sporcie pożarniczym, szkolenia prewencyjne w szkołach.

Dysertacja stanowi próbę przedstawienia tworzenia się struktur organizacyjnych ochrony przeciwpożarowej w Polsce po zakończeniu II wojny światowej, ich działalności w nowej sytuacji społeczno-politycznej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, przemian z początku lat 90. aż do roku 1991, kiedy to w miejsce Zawodowej Straży Pożarnej (ZSP) powołano Państwową Straż Pożarną (PSP) - w ujęciu regionalnym.

Tematyka badań dotyczy powstawania i działania ZSP jak również jej wpływu na społeczeństwo poprzez pełnioną służbę. Terytorialny zakres pracy obejmuje województwo opolskie w zmieniających się jego granicach, natomiast zakres chronologiczny rozprawy doktorskiej obejmuje lata 1950-1991. Cezura początkowa związana jest z powstaniem województwa

opolskiego, a końcową stanowi rok, w którym to w miejsce ZSP powołano PSP.

Niniejsza rozprawa doktorska ukazuje historię ZSP w ujęciu regionalnym, ale nie jest monografią poszczególnych komend, czy jednostek ratowniczo-gaśniczych. Konstrukcja pracy ma układ chronologiczno-problemowy. Obszar województwa opolskiego stanowi próbę reprezentatywną dla całej Polski. W podjętym badaniu zwróciłem uwagę na działalność straży pożarnej w zakresie profesji, do której formacja ratowniczo-gaśnicza została powołana, oraz aktywności pozasłużbowej.

W dysertacji odniosłem się do fenomenu organizacji, która mimo historycznych zawirowań nie tylko nie przestawała istnieć, ale i ewoluowała - zrzeszała i wciąż zrzesza ludzi w celu ochrony przeciwpożarowej, a także by ukazać postawy społeczne i ich wpływ na zakres działania jednostek w ramach: obrony przed narzuceniem ideologii radzieckiej, walki o wolność, kultury, kultywowania tradycji, dokumentowania historii, działalności oświatowej i wychowawczej wśród młodzieży.

W pierwszym rozdziale scharakteryzowałem trudne początki tworzenia struktur i organizowania polskich straży pożarnych, kształtowania ich, a także powołanie państwowego zawodowego organu ochrony przeciwpożarowej w Rzeczypospolitej Polskiej i na tzw. „ziemiach odzyskanych”, na przykładzie Śląska Opolskiego.

Po zakończeniu działań wojennych w Europie środkowo-wschodniej wraz ze zmianą przynależności państwowej Śląska Opolskiego, zmieniały się również przepisy przeciwpożarowe, umundurowanie i wyposażenie strażackie. Niezmienna pozostała gotowość strażaków do niesienia pomocy poszkodowanym. Bez względu na narodowość, wyznanie czy status społeczny, strażacy zawsze z narażeniem życia i zdrowia uczestniczyli i uczestniczą w akcjach, ratując ludzi, zwierzęta, mienie oraz środowisko. Zawodowe i ochotnicze straże pożarne nie tylko spełniały i spełniają swoje podstawowe zadania, do których należą m.in.: gaszenie pożarów, usuwanie miejscowych zagrożeń oraz szeroko pojęta prewencja przeciwpożarowa, ale także odgrywały i odgrywają istotną rolę w życiu społeczno-kulturalnym w danej miejscowości.

W rozdziale drugim został przedstawiony stan prawny ZSP w latach 1950-1991 na przykładzie pięciu ustaw o ochronie przeciwpożarowej, które obowiązywały w poszczególnych

latach: 1934, 1950, 1960, 1975 i 1991. Rozdział ten podzielono na pięć podrozdziałów, gdzie w każdym z nich omówiono i scharakteryzowano po jednej z wyżej wymienionych ustaw.

W rozdziale trzecim ukazałem strukturę organizacyjną ZSP w województwie opolskim w latach 1950-1991. Na wstępie opisałem przełomowy czas, w którym nastąpiło powołanie ZSP na obszarze całego kraju, jej rozwój i transformację w latach 1950-1991. Podrozdział ten jest wprowadzeniem do działalności ZSP m.in. w województwie opolskim, gdyż decyzje i ustalenia jakie zapadły na szczeblu centralnym skutkowały wdrażaniem ich na niższych poziomach organizacyjnych hierarchicznego podporządkowania.

W podrozdziale drugim scharakteryzowałem działalność Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnej w Opolu od momentu powołania jej, rozwoju w trudnych latach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej do roku 1991. Ostatni podrozdział to opis odbudowy i działalności ZSP w komendach powiatowych i miejskich.

W rozdziale czwartym przedstawiłem i przeanalizowałem wyposażenie techniczne remiz strażackich, umundurowanie, sprzęt i ekwipunek osobisty strażaka, stosowane w ZSP w latach 1950-1991, plany modernizacji, itp. Dokonałem także charakterystyki ośrodków szkolenia i szkół pożarniczych, które funkcjonowały w ww. latach na terenie województwa opolskiego.

Rozdział piąty zawiera opis działalności ZSP w województwie opolskim w zakresie pożarnictwa. W tym miejscu opisałem zagadnienia z zakresu zapobiegania powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów na przykładzie zestawień tabelarycznych z akcji ratowniczo-gaśniczych.

W rozdziale szóstym przedstawiłem oddziaływanie społeczne i status społeczny zawodu strażaka. Ukazałem działalność poza pożarniczą ZSP w procesie kształtowania zaufania oraz poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie.

Zakończenie zawiera podsumowanie wszystkich moich badań z zakresu ZSP, rekapitulację każdego rozdziału, co wniosły moje obserwacje w zakresie podejmowanej problematyki, a także przedstawiłem wyniki badań z zakresu zaufania społecznego jakim społeczeństwo darzy strażaków.

Bibliografia stanowi zbiór źródeł, które analizowałem przy pisaniu mojej pracy doktorskiej, takich jak: dokumenty archiwalne, literatura naukowa, czasopisma branżowe o zasięgu

ogólnokrajowym (miesięczniki), inne czasopisma, akty prawne (ustawy, rozporządzenia, okólniki, i in.), kroniki, wywiady z byłymi pracownikami straży pożarnej oraz źródła internetowe.

Głównym celem moich badań było poznanie i opis funkcjonowania ZSP na przyjętym obszarze przestrzennym i czasowym, dążenie do uzyskania informacji o roli, jaką pełniły w gaszeniu pożarów i usuwaniu innych miejscowych zagrożeń, a także analizie działalności tej formacji poza służbą na rzecz lokalnych społeczności i roli, jaką tam odgrywały.

Z tak opracowanego celu głównego wynikają następujące cele szczegółowe: poznanie środowiska strażackiego, scharakteryzowanie działalności ZSP w województwie opolskim w latach 1950–1991, ukazanie roli, jaką strażacy odegrali w zapewnieniu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i porządkowego, zwłaszcza w początkowym okresie po zakończeniu II wojny światowej w Europie środkowo-wschodniej, ocalenie od zapomnienia „ludzi spod znaku św. Floriana” i ich wkładu w ochronę przeciwpożarową naszego regionu, ich dorobku, który powinien być przekazywany następnym pokoleniom, określenie wpływu straży pożarnej na wychowanie dzieci i młodzieży oraz zaszczepianie w nich odpowiednich wzorców i postaw, porównanie danych statystycznych pozyskanych z archiwów w celu ukazania corocznego wzrostu ilości zdarzeń, osób poszkodowanych itp., ukazanie społecznego wizerunku straży pożarnej jako służby cieszącej się największym poparciem społecznym.

Głównym problemem badawczym wyznaczonym do rozwiązania w ramach niniejszej dysertacji była próba ukazania ZSP w aspekcie jej dokonań dla dobra kraju i społeczeństwa w latach 1950–1991 na obszarze województwa opolskiego, oddziałującą na społeczeństwo lokalne w związku ze służbą i poza nią, dzięki czemu przyczyniła się do wzrostu poparcia w oczach opinii publicznej.

Przeprowadzenie prac badawczych poprzedziły: analiza stanu wiedzy, zestawienie poglądów naukowych i wskazanie problemów do rozwiązania.

Do rozwiązania postawionego głównego problemu badawczego i szczegółowych problemów badawczych oraz weryfikacji tez zostały wykorzystane następujące metody, procedury wyjaśniania naukowego i badania: opis historyczny, analiza i krytyka źródeł, ocena działalności Zawodowej Straży Pożarnej w latach 1950–1991 na przykładzie województwa opolskiego,

uogólnienie wyników badań i wnioskowanie.

W celu uzupełnienia materiału badawczego posłużyłem się również metodą analizy dokumentów. Badania te były bardzo przydatne na etapie formułowania i uściślenia hipotez, dlatego też poddałem analizie ustawy o ochronie przeciwpożarowej i inne akty prawne dotyczące ZSP. Badałem również dokumenty archiwalne, szukałem informacji zawartych w literaturze naukowej, artykułach z czasopism branżowych i innych, kronikach oraz uzyskanych od osób - dawnych pracowników ZSP, z którymi przeprowadzałem wywiady. Uważam, że dokonując tych analiz, uzyskałem za pomocą powyższej metody rzetelny materiał (dane) przydatny do napisania rozprawy doktorskiej.